УДК 75.038.51+77]:7.041.5:7.047(73)»197»
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-1-15

Хунган ГАО,
orcid.org/0009-0006-9617-1307
аспірант кафедри живопису
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) gaohonggang81@outlook.com

АМЕРИКАНСЬКИЙ ФОТОРЕАЛІЗМ 1970-Х: НА МЕЖІ ЖИВОПИСУ Й ФОТОГРАФІЇ

У статті аналізуються особливості фотореалізму як художнього напряму, який виник наприкінці 1960-х років в Сполучених Штатах Америки на тлі розвитку концептуального мистецтва, поп-арту та мінімалізму. Фотореалізм базується на використанні фотографій як основи для створення живописних творів, що дозволяє досягти максимальної точності та деталізації художніх творів. Ключовими технічними аспектами цього напряму є проекція фотографій на полотно та використання аерографа.

Американські митці-фотореалісти вивчали різні аспекти соціальної культури: від зображення машин і промислових виробів (вантажівки, автомобілі, мотоцикли) до більш емоційних жанрових композицій, портретів, міських пейзажів і предметів побуту. Серед ключових тем фотореалістичного живопису 1970-х років – роздуми про місто, культуру споживання та побут людей.

Особлива увага приділена творчості Річарда Естеса – відомого представника фотореалізму. Метод художника базується на фіксації швидкоплинних моментів повсякденного життя та їх відтворенні на полотні з винятковою точністю й високим рівнем живописної майстерності. У публікації розкривається погляд митця Ральфа Гойнса на використання фотографій як інструменту для відображення реальності у всій її випадковості та багатогранності, що стало виразом мистецької рефлексії в епоху промислової й інформаційної революції. Також аналізується творчість фотореаліста Роберта Бехтла та теми його живописних творів – родинні стосунки, житлові квартали Каліфорнії та автомобілі як символи американської культури. Акцент в публікації зроблено на його участі в русі Bay Area, що протиставлявся поп-арту та абстрактному експресіонізму, а також на його майстерності деталізації, яка зберігала натуральність об'єктів. Вказано, що окрім міського пейзажу і промислових виробів, художники фотореалізму працювали в жанрі портрету. Фотореаліст Чак Клоуз використовував світлини як основу портретної композиції, масштабуючи їх за допомогою «сітки» для збереження пропорцій. Фотографія слугувала макетом, який дозволяв Клоузу відобразити застиглий момент у житті портретованої особи.

Фотореалізм ще під час його виникнення завоював широку популярність серед глядачів, його часто розглядають як форму мистецтва, що стоїть осторонь авангарду, зосередженого на експериментах із формою та концепціями. У статті визначається значення напряму в контексті сучасного мистецького дискурсу, підкреслюється його роль у збереженні реалістичних традицій в станковому живописі.

Ключові слова: *образотворче мистецтво, живопис, фотографія, фотореалізм, жанр, портрет, пейзаж.*

Honggang GAO,
orcid.org/0009-0006-9617-1307
Graduate Student at the Department of Painting
Kharkov State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) gaohonggang81@outlook.com

AMERICAN PHOTOREALISM OF THE 1970S: ON THE BORDER OF PAINTING AND PHOTOGRAPHY

The article analyzes the peculiarities of photorealism as an artistic movement that emerged in the late 1960s in the United States of America against the background of the development of conceptual art, pop art, and minimalism. Photorealism is based on the use of photographs as a basis for creating paintings, which allows to achieve maximum accuracy and detail in artworks. The key technical aspects of this trend are the projection of photographs onto canvas and the use of an airbrush.

American photorealist artists studied various aspects of social culture: from the image of machines and industrial products (trucks, cars, motorcycles) to more emotional genre compositions, portraits, cityscapes and household items. Among the key themes of photorealistic painting in the 1970s are reflections on the city, consumer culture, and people's everyday life.

Particular attention is paid to the work of Richard Estes, a well-known representative of photorealism. The artist's method is based on capturing fleeting moments of everyday life and reproducing them on canvas with exceptional

accuracy and a high level of painting skill. The publication reveals Ralph Goines' view of the use of photographs as a tool for reflecting reality in all its randomness and versatility, which became an expression of artistic reflection in the era of the industrial and information revolution. It also analyzes the work of photorealist Robert Bechtle and the themes of his paintings, such as family relationships, California residential neighborhoods, and cars as symbols of American culture. The publication focuses on his participation in the Bay Area movement, which was opposed to pop art and abstract expressionism, as well as his mastery of detail, which preserved the naturalness of objects. It is indicated that in addition to the cityscape and industrial products, Photorealist artists worked in the genre of portraiture. The photorealist Chuck Close used photographs as the basis for a portrait composition, scaling them with a "grid" to preserve proportions. The photograph served as a model that allowed Close to capture a frozen moment in the life of the portrait subject.

Photorealism gained wide popularity among viewers at the time of its emergence and is often seen as an art form that stands apart from the avant-garde, focused on experimentation with form and concepts. The article defines the significance of the movement in the context of contemporary artistic discourse, emphasizing its role in preserving realistic traditions in easel painting.

Key words: *fine art, painting, photography, photorealism, genre, portrait, landscape.*

Постановка проблеми. Сьогодні різноманітні механічно відтворені зображення, такі як фотографії, реклама, фільми, телебачення, комп'ютери та інші типи комунікаційної культури, статичні чи рухомі зображення заповнюють наш життєвий простір, складають наш поточний життєвий ландшафт і впливають на розвиток станкового живопису. Ще наприкінці 1960-х років декілька молодих художників, які працювали в Сполучених Штатах, почали створювати масштабні фотореалістичні живописні картини, які до теперішнього часу наслідуються багатьма художниками різних художних шкіл.

Мета роботи полягає в розкритті основних засад фотореалізму в американському живопису 1970-х років. Мета зумовлює наступні завдання:

– дослідити стан вивченості проблеми;

– окреслити особливості американського фотореалізму 1970-х років;

– визначити значення фотореалістичного напряму в контексті збереження реалістичних традицій в сучасному живописі.

Аналіз досліджень. Одним з вагомих досліджень фотореалізму є монографія Луїса Мейзела, на сторінках якої автор детально розглядає ключові аспекти фотореалістичного живопису: від використання фотографії як основного інструменту до технічних прийомів, таких як проектування зображення та застосування аерографа. Мейзел досліджує контекст напряму, що виник в умовах розвитку поп-арту, мінімалізму та концептуального мистецтва в Америці у 1960–1970-х роках (Meisel, 1989).

Крістін Лінді досліджує фотореалістичні тенденції у живописі та скульптурі, висвітлюючи технічні аспекти, тематичну різноманітність і філософські підходи митців фотореалізму. Лінді аналізує роботи провідних митців, соціальні й культурні контексти розвитку напряму (Lindey, 1980).

У передмові до виставки «Зображуючи Америку: фотореалізм 1970-х років» у Deutsche Guggenheim (Берлін) Маркус Буньян – австралійський художник, доктор філософії в Університеті RMIT (Мельбурн) досліджує фотомистецтво з часів його становлення (Bunyan, 2009). Дослідник називає американський фотореалістичний живопис 1970-х років потужним художнім відображенням трьох основних аспектів американської дійсності того часу – урбаністичного середовища, культури споживання та специфіки повсякденного життя.

У публікації Олени Афоніної представлено аналіз творчого методу Річарда Естеса в контексті розвою реалізму. Авторка розкриває унікальність методу митця та його внесок у розвиток сучасного мистецтва, що базується на синтезі класичних традицій і модерністських підходів (Афоніна, 2024). У статті Анастасії Барановської досліджено історичні витоки фотореалізму, а також проведено порівняльний аналіз західного та українського фотореалізму, акцентується увага на спільних рисах і відмінностях у розвитку художніх шкіл (Барановська, 2023).

Виклад основного матеріалу. Фотореалізм як художній напрям зародився наприкінці 1960-х років, і його становлення пов'язують із творчістю Річарда Естеса, Ральфа Гойнса та Чака Клоуза. Ці художники були першими, хто використав фотографії як основний інструмент для точного відтворення реальності в живопису. Для опису цього нового підходу до живопису було запропоновано декілька термінів, головні з яких – суперреалізм, гіперреалізм і фотореалізм.

Художники, визначені як фотореалісти, не створювали цілісної групи і не вважали себе частиною цього руху. Тим не менш, наприкінці 1960-х і в 1970-х роках – Роберт Бехтл, Чарльз Белл, Том Блеквелл, Чак Клоуз, Роберт Коттінгем, Дон Едді, Річард Естес, Одрі Флек, Франц Герч, Ральф Гойнс, Рон Кліманн, Річард Маклін, Малкольм Морлі, Стівен Позен, Джон Солт, Бен Шонцайт, Пол Штайгер та ін. досліджували пов'язаний

набір питань, методів і предметів, які спонукали критиків, кураторів та істориків мистецтва в своїх дослідженнях простежувати в них схожу і послідовну тенденцію фотореалізму в станковому живописі.

Термін «фотореалізм» був уперше запропонованим арт-дилером і колекціонером Луїсом Мейзелем у 1969 році. Ця назва вперше з'явилася в каталозі виставки «Двадцять два реалісти», організованої Музеєм американського мистецтва Вітні. У 1973 році колекціонер Стюарт Шпайзер визначив основні особливості напряму, а саме використання камери для зйомки сцени чи об'єкта, що пізніше механічно або напівмеханічно виконується живописними матеріалами (олійні фарби, акрил). Художник і теоретик Річард Мартін у каталозі виставки 1974 року провів межу між поп-артом і фотореалізмом (Meisel, 1989: 13). Фотореалізм, на його думку, відображав культурний контекст епохи, прагнення до технічної досконалості та нове ставлення до реальності в мистецтві, що зумовило його швидке визнання на міжнародній арені.

Художники фотореалізму досліджували вплив реклами і товарів масового виробництва на повсякденне життя. Картини Чака Клоуза (Chuck Close) чи Ральфа Гойнса (Ralph Goings) наголошують на візуальній мові споживчої культури, передаючи дух часу через пейзажні або натюрмортні композиції. Однією з ключових тем стало вивчення повсякденного життя в Америці, представленого через звичні сцени та об'єкти, які фотореалісти перетворювали на символи культурної ідентичності. Живописні роботи, створені в період 1967–1982 років, втілюють одночасно ностальгію за простотою повсякденності та аналіз швидкоплинності моментів сучасності.

Більшість художників-фотореалістів віддають перевагу не людським фігурам і природним пейзажам, а індустріальним міським пейзажам і тонко виготовленим, блискучим сучасним промисловим виробам, оскільки вони є частиною життя мегаполісів.

Художній метод Річарда Естеса (Richard Estes, 1932 р.н.), одного з провідних американських художників-фотореалістів, ґрунтується на нерозривному зв'язку між фотографією та живописом. Фотореалістичний живопис, який він створив, неможливо уявити без використання фотознімків як основного інструменту для фіксації натурних вражень. Художник в своїх творах максимально точно передає деталі, які представлені в динаміці навколишнього світу (рис. 1–2). Якби він намагався створити свої картини з натурних замальовок, його роботи втратили б ту ясність і точність, за які вони так цінуються. Зміна освітлення, рух об'єктів, та їх відображень, погодні умови та найменше зміщення точок огляду, що заважає митцям при написанні живописних творів з натури, ускладнило б митцю втілення художніх образів.

Фотографія дозволяє Естесу немов «заморозити» момент у часі, фіксуючи кожну деталь мотиву. Завдяки цьому методу він зосереджувався на відтворених складних відображеннях у скляних вітринах, текстурах будівель, грі світла та тіней на них. Твори Естеса втілюють ілюзію глибокого занурення в реальність, підкреслюючи деталі, яке людське око часто не здатне помітити миттєво (Meisel, 1989: 14). Таким чином, метод Естеса полягає у фіксації ефемерних моментів життя, перенесення їх на полотно з майстерною точністю і високим живописним професіоналізмом. Це дозволяє йому створювати картини, які залишаються не просто зображеннями реальності,

Рис. 1. Річард Естес. Supreme Hardware. 101,6x168,3. Полотно, олія, акрил. 1974. Музей мистецтв Хай, дар Вірджинії Керролл Кроуфорд

Рис. 2. Річард Естес. Телефонні будки. 122x175,3. Полотно, акрил. 1967. Національний музей Тіссена – Борнеміси, Мадрид

але й художньою рефлексією на багатогранність буденності.

Зображення машин та інших промислових виробів в роботах Ральфа Гойнса (Ralph Goings, 1928–2016) стали символами, що відображають естетичні смаки західної культури 1960–1970-х років. Художник був зачарований відблисками металевих структур мотоциклів та хромованих частин вантажівок (рис. 3–4). Лише шляхом ретельного повторення ефектів кольорової фотографії можна було задовольнити естетичні вимоги та творчі бажання автора. Ральф Гойнс писав: «Мої картини про світло, про те, як речі виглядають у своєму оточенні. Форма, колір і простір залежать від примхи реальності, їх відкриття та організація є завданням художника-реаліста» (Lindey, 1980: 21). На думку митця, еквівалентні зображення реальних об'єктів стали живописним продуктом в промислову інформаційну еру. «Одна з вагомих речей, яка важлива при застосуванні фотографій – отримання можливості побачити реальність у всій її незграбності та випадковості», – вважав митець (Lindey, 1980: 21).

Роберт Бехтл (Robert Bechtle, 1932–2020), один із провідних американських фотореалістів, свої картини називав портретами «сутності американського досвіду» (邵亦杨, 2021: 161). Його творчість була глибоко вкорінена в реальність повсякденного життя, зокрема в пейзажі та сцени, які він добре знав (рис. 5). Основними сюжетами його робіт стали родинні стосунки, житлові квартали Каліфорнії та, зокрема, автомобілі – символи

Рис. 3. Ральф Гойнс. Повітряний потік. 1970. Полотно, акрил. 152x214. Музей сучасного мистецтва Kunst Stiftung Ludwig Wien, Leihgabe der Peter und Irene Ludwig Stiftung

Рис. 4. Ральф Гойнс. Dicks Union General. 1971. Полотно, олія. Музей сучасного мистецтва (MoMA), Музей Метрополітен

Рис. 5. Роберт Бехтл. Foster's Freeze, Escalon. 1975. Музей мистецтв Тусона

американської культури, до яких Бехтл ставився з великою повагою. З 1960-х років Бехтл був активним членом художнього руху Bay Area, що виник у Каліфорнії як противник східного поп-арту та абстрактного експресіонізму. Його роботи вирізнялися увагою до втілення деталей, ретельним опрацюванням кожного елемента композиції. Техніка роботи з фарбою дозволяла йому досягти високої точності у зображенні, зберігаючи при цьому відчуття безпосередності та натуральності.

Найбільш відомим у портретному жанрі фотореалістичного напряму є Чак Клоуз (Chuck Close, 1940–2021). У 1962 році він отримав ступінь бакалавра в Університеті Вашингтона в Сіетлі (США), а потім вступив до Єльського університету, де отримав ступінь магістра в 1964 році. Після Єльського університету він деякий час жив у Європі. Повернувшись до Сполучених Штатів, він працював викладачем мистецтва в Массачусетському університеті. Його роботи вперше були виставлені в Музеї сучасного мистецтва в Нью-Йорку на початку 1973 року (邵亦杨, 2021: 162).

У своїх портретах Чак Клоуз збільшував фотографічні знімки у величезну станкову картину. Він відбирав надзвичайно точні та чіткі світлини, що допомагали йому розглянути і передати фактуру шкіри обличчя персонажів. За словами митця, він використовував фотографії як інструмент для організації композиції. Він збільшував світлини за допомогою пера та лінійки використовуючи «сітку». Фотографія, таким чином, стала макетом з олівцевою версією «сітки», яку він переносив на полотно або папір, зберігаючи його пропорційність. Серед основних якостей такого методу митець вважав, що фотографія обличчя представляє застиглий момент у житті певної людини (Close, 2012: 28).

Автопортрети Чака Клоуза є одним із найяскравіших прикладів фотореалістичного мистецтва, що зосереджується на деталізації та відображенні самого процесу створення образу. В одній з найвідоміших робіт зображено самого художника – високого, скуйовдженого чоловіка з цигаркою у роті (рис. 6). Подібною репрезентацією художник порушує традиційну концепцію автопортрету, що традиційно ідеалізує образ митця-інтелектуала (邵亦杨, 2021: 162).

Завдяки величезним розмірам зображення, чорно-білий автопортрет із відстані здається надзвичайно реалістичним, ніби це фотографія. Однак, з близької відстані, поверхня зображення виглядає розмитою, набуваючи рис абстрактного живопису. Це поєднання реалістичності та абстракції є характерною рисою творчості Чака Клоуза. У своїх роботах він не просто зображує об'єкти чи людей, а досліджує саму природу бачення і сприйняття, кидаючи виклик традиційним уявленням про мистецтво та реалістичність.

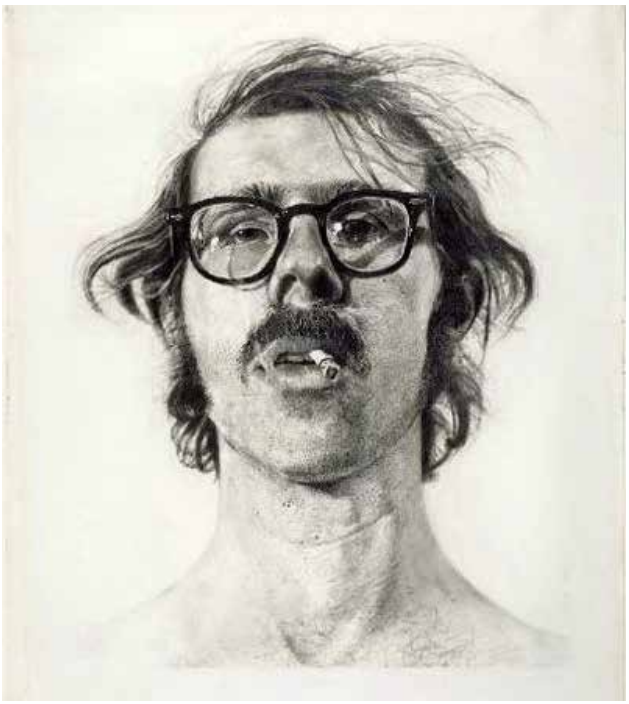

Рис. 6. Чак Клоуз. Автопортрет. 1963. Полотно, змішана техніка. 263x213. Приватна колекція

Рис. 7. Чак Клоуз. Леслі. 1973. Папір, акварель. 184,3x144,8. Приватна колекція

Рис. 8. Чак Клоуз. Джон. 1971–1972. Полотно, акрил, 254х228,6. Галерея Вільденштайн, Нью-Йорк

Рис. 9. Чак Клоуз. Лінда. 1976. Полотно, змішана техніка. 274,3х213,4. Pace Museum of Art

Однією з визначальних особливостей фотореалістичного напряму стало відновлення важливості традиційного творчого процесу. Як і деякі представники поп-арту, фотореалісти звернули увагу на точне відтворення реальності, відмовляючись від спонтанності та імпровізації, що домінували в абстрактному експресіонізмі. Ця тенденція відобразила повернення до академічного мистецтва, де технічна майстерність визначала художню цінність живописних творів.

Американський фотореалізм 1970-х років зробив значний вплив на сучасний реалістичний живопис, змінивши підходи до живописної техніки і матеріалів, вибору сюжетів і синтезу різних мистецтв. Основна ідея фотореалізації полягала у прагненні до абсолютної точності та фіксації миттєвостей, які часто залишаються непоміченими людьми в звичайному житті. Роботи таких художників, як Річард Естес, Роберт Бехтл і Чак Клоуз наочно продемонстрували, що звичайні мотиви і об'єкти можуть бути втілені цікаво і концептуально. Впровадження методів, що спираються на фотографію, дозволило художникам досягти небаченого рівня деталізації та текстурної реалістичності.

Висновки. Візуальний поворот, що охопив культуру XX століття, докорінно змінив способи сприйняття та створення художніх образів, похитнувши традиційні засади станкового живопису, які формувалися протягом тисячоліть. З появою та розвитком фотографії живопис втратив свою монополію на відображення реальності, а художники почали шукати нові підходи до відображення дійсності і соціальних зрушень доби.

Митці фотореалізму з ретельною деталізацією зображували об'єкти, місця та людей, які визначали повсякденне життя Америки. Вони прагнули досягти високого ступеня об'єктивності та точності у виконанні робіт, намагаючись підсилити ефект «фотографічності зображень» за рахунок незвичної ракурсності, підвищеної контрастності, світлоносності, декоративності, відходячи від механічно створених світлин, які заміняли натуру. Віддаючи перевагу певній умовній ілюзорності зображень з камери, а не тому, як бачить око, вони підкреслили складність взаємозв'язку між репродукцією та натурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна О. Творчий метод художника-фотореаліста Річарда Естеса в контексті синтезу художніх традицій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73. Т. 1. С. 50–54.

2. Барановська А. С. Естетика фотореалізму 70-х: вплив на сучасні мистецькі практики. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2023. № 5. С. 6–12.

3. Ген Чжижун. Фотореалізм у сучасному китайському живописі: жіночий портрет. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2018. № 6. С. 47–55.
4. Приймак О. Історія виникнення гіперреалізму: Основні принципи формування художнього напрямку. *Архітектура та мистецтвознавство*. 2021. С. 32–35.
5. Bunyan Marcus. Exhibition: «Picturing America: Photorealism in the 1970s' at Deutsche Guggenheim, Berlin». 2.04.2009. https://artblart.com/tag/ralph-goings-airstream/.
6. Close Chuck. Chuck Close: Face Book. New York: Harry N. Abrams, 2012. 64 p.
7. Lindey C. Superrealist Painting and Sculpture. New York: Morrow, 1980. 160 p.
8. Meisel L.K. Photorealism. New York : Abradale Press, 1989. 448 p.
9. Meisel L.K., Donovan M. Photorealism Since 1980. New York: Harry N. Abrams, 1993. 368 p.
10. 邵亦杨20世纪现当代艺术史．上海：上海人民美术出版社, 2021. 页. 161–162.
11. 张敢．外国美术史简编．北京．高等教育出版社, 2018年. 454页.

REFERENCES

1. Afonina O. (2024). Tvorchyi metod khudozhnyka-fotorealista Richarda Estesa v konteksti syntezu khudozhnikh tradyts. [The creative method of photorealist artist Richard Estes in the context of the synthesis of artistic traditions] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. – Current issues in the humanities, 73, 1. 50–54. [in Ukrainian].
2. Baranovska A. S. (2023). Estetyka fotorealizmu 70-kh: vplyv na suchasni mystetski praktyky. [The aesthetics of photorealism of the 70s: influence on modern artistic practices]. Ukrainskyi mystetstvoznavchyi dyskurs. – Ukrainian art history discourse, 5. 6–12. [in Ukrainian].
3. Hen Chzhyzhun (2018). Fotorealizm u suchasnomu kytaiskomu zhyvopysi: zhinochyi portret. [Photorealism in contemporary Chinese painting: female portrait]. Tradytsii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti : zb. nauk. pr. Kharkiv: KhDADM. – Traditions and innovations in higher architectural and artistic education: collection of scientific works. Kharkiv: KhDADM, 6. 47–55. [in Ukrainian].
4. Pryimak O. (2021). Istoriia vynyknennia hiperrealizmu: Osnovni pryntsypy formuvannia khudozhnoho napriamku. [The history of the emergence of hyperrealism: The main principles of the formation of the artistic direction]. Arkhitektura ta mystetstvoznavstvo. – Architecture and art history. 32–35. [in Ukrainian].
5. Bunyan Marcus (2009). Exhibition: «Picturing America: Photorealism in the 1970s' at Deutsche Guggenheim, Berlin». https://artblart.com/tag/ralph-goings-airstream/.
6. Close C. (2012). Chuck Close: Face Book. New York: Harry N. Abrams. 64 [in English].
7. Lindey C. (1980). Superrealist Painting and Sculpture. New York: Morrow. 160
8. Meisel L.K. (1989). Photorealism. New York: Abradale Press, 448
9. Meisel L.K., Donovan M. (1993). Photorealism Since 1980. New York: Harry N. Abrams. 368.
10. 邵亦杨 (2021). [History of modernism and contemporary art of the 20th century]. 上海人民美术出版社. 161–162. [in Chinese].
11. 张敢 (2018). [History of Foreign Art]. 高等教育出版社. 454. [in Chinese].